

Алла Кобобел

аспірантка

Полтавський національний педагогічний університет ім. В.Г. Короленка

Україна

ПРОФІЛАКТИКА НЕГАТИВНИХ ЯВИЩ В ПРОЦЕСІ БЕЗПЕРЕРВНОЇ ОСВІТИ В ЗАКЛАДАХ ПОЗАШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

Характерною ознакою ХХІ сторіччя є організація якісної та конкурентоспроможної освіти, як пріоритетного напрямку розвитку особистості дитини. Нині, відповідно до Закону України «Про освіту» (ст. 3), Закону України «Про загальну середню освіту» (ст. 3), Конституції України (ст. 53) підростаюче покоління отримує обов'язкову формальну освіту в закладах загальної середньої освіти. При цьому, у своїй практиці особистісного розвитку, діти потребують та використовують послуги неформальної позашкільної освіти, що дозволяє розглядати їх як майбутніх громадян, для яких звичним стає практика безперервної освіти впродовж усього життя.

З огляду на сучасні завдання, напрями і механізми реалізації державної політики України в галузі освіти діяльність закладів позашкільної освіти спрямована на всебічний розвиток особистості у вільний від навчання час. Підтвердженням цього факту є Закон України «Про позашкільну освіту» (2000), яким визначено «позашкільну освіту як складову системи безперервної освіти, спрямованої на розвиток здібностей та обдарувань вихованців, учнів і слухачів, задоволення їх інтересів, духовних запитів і потреб у професійному визначенні» [7, ст. 4].

Важливим є той факт, що Україна визнає міжнародні стандарти та заохочує право особистості до здобуття будь яких видів, форм та рівнів освіти [6, ст. 3], зокрема й неформальної. Тому, законом України «Про освіту» (2017) визнано неформальну освіту як освіту, «яка здобувається, як правило, за освітніми програмами та не передбачає присудження визнаних державою освітніх кваліфікацій за рівнями освіти, але може завершуватися присвоєнням професійних та/або присудженням часткових освітніх кваліфікацій» [6, ст. 8].

Значний вклад в розвиток позашкільної освіти як складової системи безперервної та неформальної освіти України внесли О. Биковська, В. Вербицький, Н. Гринькова, Л. Ковбасенко, О. Мелентьєв, Г. Пустовіт, Т. Сущенко та інші. Так О. Мелентьєв зазначає, що «затвердивши себе як повноцінна ланка в ланцюзі безперервного виховного процесу, позашкільні навчальні заклади надають дітям широкі і нетрадиційні можливості для поліпшення психологічного здоров'я, знімаючи щоденні напруги заформалізованого шкільного життя» [5, с. 8]. За ствердженням дослідниці Н. Гринькової в позашкільних навчальних закладах реалізується, так звана, неформальна додаткова освіта. Завдяки безперервному та цілеспрямованому процесу позашкільні навчальні заклади здійснюють духовне становлення особистості, виховують працьовитість, дисциплінованість, старанність [2, с. 29].

Відповідно, сьогодні позашкільна освіта маючи статус необов'язковості та добровільності вибору типів позашкільних навчальних закладів виконує безперервний виховний процес, якій мотивує дітей та підлітків до подальшого навчання впродовж життя.

Разом з тим, в практиці позашкільної освіти мають місце негативні прояви (насилля, цькування, булінг), які не сприяють засвоєнню принципів безперервної освіти, що відповідає актуальності вибору теми дослідження.

Мета дослідження вимагає з'ясувати педагогічні методи попередження та профілактики булінгу в закладах позашкільної освіти як одного з етапів безперервної неформальної освіти.

Останнім часом прояви булінгу набули катастрофічного світового масштабу. Сьогодні вже не існує країни, яка б не зіткнулась з подібним негативним явищем. Українська вчена О. Корміло стверджує, що «Булінг – явище інтернаціональне і досліджується вченими багатьох країн: США, Великої Британії (Канади, Норвегії, Фінляндії та інших)» [3, с. 175]. Дослідниця Н. Лесько констатує, що «насильство стосовно дітей в освітньому середовищі (булінг) – соціальне явище, яке отримало поширення у всьому світі, у тому числі,

й в Україні. У ХХІ столітті булінг набув нового соціального наповнення» [4, с. 14].

За ствердженням психологів, соціологів, юристів явище булінг набуло широкого розповсюдження в українському шкільному середовищі, тому й вивчення цього феномену проводиться в різних галузевих напрямках. Розробкою та вивченням проблеми булінгу займалися Т. Алексєєнко, Н. Гордієнко, О. Кормило, А. Король, О. Луценко, Л. Лушпай, В. Мельничук, Л. Сукмановська увага, яких була прикута до соціально-психологічних особливостей учасників булінгу; наслідків та шляхів його подолання; умов впровадження інноваційних технологій профілактики булінгу; нормативно-правового забезпечення учасників освітнього простору щодо проявів булінгу тощо.

Проте, як засвідчують дані останніх наукових досліджень булінг має свої прояви у спортивних секціях, гуртках, школах-інтернатах, літніх закладах оздоровлення та відпочинку, які є складовою частиною безперервного та послідовного процесу виховання. Це підтверджується дослідженнями восьми спортивних клубів Норвегії, в яких було виявлено 30 % проявів булінгу під час занять спортом. Крім того дослідження показало високий показник припинення (кидання) спорту серед тих, хто постраждав від булінгу [1, с. 8]. Натомість Н. Гордієнко стверджує, що «в українських школах-інтернатах булінг по відношенню до дітей з інвалідністю (у формі глузування або інших видів насильства) трапляється досить рідко». Так серед дітей-інвалідів відзначили 18,9%, а серед інших школярів – 32,9% [8, с. 207].

Наведені матеріали свідчать про те, що прояви булінгу є поширеним явищем у світі не тільки в шкільному середовищі, а й школах-інтернатах, спортивних, музичних, театральних гуртках тобто закладах позашкільної освіти.

Для ефективної організації освітньо-педагогічного процесу в закладах позашкільної освіти важливе значення має створення доброзичливої, толерантної, безпечної атмосфери заснованої на засадах партнерства, взаємній повазі всіх учасників виховного процесу. Цьому сприяє безумовне виконання відповідних правових норм, що стосується організації освітнього процесу. Тому,

відповідно до чинного законодавства для запобігання та профілактики негативних явищ в освітньому середовищі заклади позашкільної освіти виконують упереджувальну функцію.

Власний досвід роботи в закладах позашкільної освіти дозволяє стверджувати, що найкращим засобом, якій сприяє позитивному соціальному та емоційному клімату є організація змістовного дозвілля дітей та підлітків у вільний від навчання час. При цьому необхідно передбачити залучення дітей до співтворчості, інтелектуального діалогу, гармонізації спілкування, успіху, можливості почуватися вільно. Тому, перед педагогом-організатором, постає завдання вирізняти мотиви вчинків, роз'яснюючи дитині їх сутність і правильність в різних типових життєвих ситуаціях, даючи їй можливість емоційного «переживання» разом із практичним застосуванням отриманих знань. Такими прикладами можуть бути ігрові програми на розвиток толерантного ставлення до будь якої особистості, а саме: гра «Закриті очі» – сприяє розвитку уявлення про те, що відчуває дитина, яка має проблеми із зором; гра «Вовк і семеро козенят» – передбачає, що в будь який час, кожен з дітей може побувати в ролі кривдника або жертви; гра «Знайди пару» – розвиває світогляд щодо оточуючих людей. Не менш важливими є конкурсно-розважальні програми на командоутворення, які сприяють згуртованості колективу та налаштовують дітей на допомогу «слабкішому» заради перемоги. Одними із найкращих засобів для зняття агресії, напруги, втоми після навчання в школі можуть стати: заняття зі східних видів гімнастики, Пілатесу, Йоги, медитації, які мають заспокійливий вплив; терапевтично-творчі завдання з малювання, ліплення, випалювання; театралізовані вистави, які сприяють розвитку уяви; сократівські бесіди дають можливість влаштувати колективні роздуми щодо життєвих проблем тощо.

Висновки. Сьогодні позашкільна освіта є важливим сегментом безперервної неформальної освіти, спрямованої на всебічний розвиток особистості. При цьому, особливо важливим стає підтримка дітей з боку педагогів-організаторів в системі позашкільної освіти, яка знаходить прояв у подоланні негативних явищ спільними партнерськими зусиллями дорослих і

дітей. В умовах позашкільної освіти дієвими є пропоновані нами використання педагогічних методів та інструментів. Особливо важливим є застосування прийнятним для вікової категорії вихованців використання ігрових методів навчання та виховання.

Використана література

1. Деревянко В. В., Погонцева О. В., Захарчук І. Р.: Спорт проти булінгу : Навчальна програма факультативу, курсу за вибором : методичне видання / В. В. Деревянко, О. В. Погонцева, І. Р. Захарчук. – Київ : Видавництво «Фенікс», 2017. – 28 с.
2. Гринькова Н. М.: Виховний потенціал позашкільних навчальних закладів / Н. М. Гринькова // Сучасні виклики науки XXI століття, XVII Міжнародна науково практична інтернет-конференція. – Вінниця, 23 лютого 2018 року. – Ч.2, с. 97.
3. Кормило О. Явище булінгу в освітньому просторі / О. Кормило // Проблеми гуманітарних наук. Психологія. – 2015. – №. 37. – С. 174–187.
4. Лесько Н. В. Адміністративно-правове забезпечення формування та реалізації державної політики у сфері захисту дітей від насильства та інших протиправних дій: автореф. дис. ... док. юрид. Наук: 12.00.07. Львів, 2019.с.39.
5. Мелентьев О. Б. Теорія і методика позашкільної освіти / Умань.: „АЛМП», 2013 – 182 с. – Бібліогр. 178– 182с.
6. Про освіту: Закон України від 02.04.2020 р. № 2145-VIII. URL: Дата оновлення: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19> (дата звернення: 14.04.2020).
7. Про позашкільну освіту: Закон України від 18.03.2020 р. № 463-IX. Дата оновлення: URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1841-14> (дата звернення: 14.04.2020).
8. N. Gordienko, The problem of bullying among the pupils of boarding schools: sociological aspect / European political and law discourse Volume 5 Issue 1 2018. P.294.